

263. 5.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 29 April 1924.)

Algemeene beschouwingen.

De ondergeteekende is van oordeel, dat een gedachtenwisseling over den opzet en de kosten van het nijverheids- onderwijs, alsmede omtrent het al- of niet-wenschelijke van het terugbrengen van het landbouw-huishoudonderwijs naar het Departement van Binnenlandsche Zaken en Landbouw, bij de behandeling van dit wetsontwerp niet op haar plaats is. Terecht werd hierop, wat het landbouw-huishoudonderwijs betreft, ook in het Voorloopig Verslag gewezen. De aanleiding tot het indienen van dit ontwerp was, zooals bekend, de noodzakelijkheid van wijziging van art. 25 der Nijverheids- onderwijswet in verband met de nieuwe pensioenwetgeving. Daarbij sluiten zich eenige aanvullingen en verbeteringen van technischen of formeelen aard aan.

Overigens moge worden verwezen naar hetgeen omtrent den omvang van het onderwijs en de examens werd opgemerkt in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer nopens hoofdstuk Va der Staatsbegroting voor 1924, bladz. 25. Daar ter plaatse werd reeds uiteengezet, waarom het vervangen van de Staatsexamens voor de akten door schoolexamens niet mogelijk zou zijn zonder aanzienlijke verhooging der kosten. Het aantal akten is een gevolg van de groote verscheidenheid van scholen en vakken, tot het gebied van het nijverheids- onderwijs behorende. Deze akten hebben echter het onderwijs niet duurder gemaakt, daar geen nijverheids- scholen van eenige beteekenis voor akten opleiden en de leer- programma's geen uitbreiding hebben ondergaan. De onder- geteekende overweegt intusschen maatregelen tot vereen- voudiging der examens, en tot inkrimping van het aantal akten. Hieromtrent zal met de examen-commissiën overleg worden gepleegd. Voor het instellen van een nieuwe commissie om over het nijverheids- onderwijs te adviseeren ziet de onder- geteekende geen aanleiding. Wat de salarissen betreft, zij er aan herinnerd, dat deze reeds in 1923 vrij belangrijk zijn verlaagd. Dit vraagstuk komt trouwens als onderdeel van de algemeene herziening der salarisregelingen eerlang opnieuw aan de orde.

Artikelen.

Art. 4. De aanvulling van art. 23 beoogt slechts den toestand, *zocals die reeds vóór de invoering der wettelijke regeling bestond*, te herstellen. De toen geldende subsidie-voorwaarden schreven voor, dat voor *alle* gesubsidieerde scholen, zoowel gemeentelijke als bijzondere de *voordrachten* ter benoeming van personeel aan de goedkeuring van den Minister moesten worden onderworpen. Aangezien de regeling voor de subsidieering van gemeentelijke en bijzondere scholen geheel dezelfde is, is er geen enkele reden, waarom het toezicht van het Departement op de be- noemingen ten aanzien van gemeentelijke van anderen aard zou zijn dan bij bijzondere scholen.

Het zou zeer verkeerd zijn voor de bijzondere scholen den eisch van goedkeuring der voordrachten door den Minister

prijs te geven, ook omdat het Departement hierin een goed middel heeft om te waken tegen onnoodige personeelsuitbreiding, vooral nu het stelsel der nieuwe salarisregeling tot concentratie van het onderwijs gelegenheid biedt.

Art. 5. Het komt den ondergeteekende voor, dat in de bij dit artikel gehouden beschouwingen eenige begripsverwarring heerscht. De aangehaalde passus uit de door den ondergeteekende bij de behandeling der Nijverheids- onderwijswet in de Tweede Kamer in 1919 uitgesproken rede betrof uitsluitend de hoe- grootheid van het subsidie, zooals uit de woorden „wat het als subsidie zou erlangen en het percentage van financieele ondersteuning” duidelijk blijkt. De vragen, *of*, en *in welke gevallen* subsidie zou worden verleend, bleven in dit betoog buiten beschouwing.

Het is nimmer de bedoeling geweest alle nieuw te stichten nijverheidsscholen en cursussen automatisch voor ten minste 70 pct. der uitgaven uit 's Rijks kas te laten putten. De wet is ook nooit in dien geest toegepast. Naast levensvatbaarheid en deugdelijkheid van het onderwijs hebben steeds de vraag, of aan zulk eene inrichting behoefte bestond, en ook financieele overwegingen medegesproken. Met het oog hierop is dan ook in het tweede lid van het bij de wet van 22 December 1921 (*Staatsblad* n°. 1367) gewijzigde artikel 25 aan den Minister de bevoegdheid verleend om in laatste instantie over al- dan niet-subsidieeren te beslissen. De ondergeteekende acht deze bepaling volkomen rationeel en uit een budgetair oogpunt noodzakelijk. Een stelsel van subsidieering, waarbij naar de inzichten van groote en kleine gemeentebesturen en organisaties voor dit onderwijs vrijelijk over de Staatsgelden zou worden beschikt, ware voor elke Regeering, en a fortiori in de tegen- woordige omstandigheden, geheel onaannemelijk. Tegenover in dit verband gebezigde uitdrukkingen als „schennis der wet” en „Ministerieele willekeur” wil hij dan ook slechts de vraag stellen, of men deze bevoegdheid dan liever zag toe- vertrouwd aan de gemeenteraden (art. 25, aanhef 2de lid) dan aan het Departement met zijn goed uitgerust apparaat van deskundig schooltoezicht. De voorgestelde redactiewijziging dient feitelijk alleen om een zekere divergentie in taalkundigen zin tusschen den aanhef van art. 25, eerste lid, en het slot van het tweede lid weg te nemen. De bevoegdheid van den Minister wordt hierdoor practisch niet uitgebreid. De toestand is nl. sinds eenige jaren zoo, dat, gebruik makend van bedoeld veto-recht, *geen enkele nieuwe school* voor Rijkssubsidie in aan- merking komt. Het doet den ondergeteekende genoeg, dat andere leden de ook voor hem onaangename noodzakelijkheid van beperking op financieele motieven inzien en de gevolgde gedragslijn bilijken.

De door sommigen aanbevolen tijdelijk volledige stopzetting van de subsidieering van nieuw te stichten scholen is dus reeds een feit. Het zou weinig zin hebben dezen toestand gedurende een zekeren termijn wettelijk vast te leggen. Want, mocht de financieele toestand zich na eenige jaren in gunstigen zin wijzigen, dan zou voor beëindiging van den termijn wets- wijziging noodig zijn, of in het tegenovergestelde geval de termijn bij wet verlengd moeten worden.

Tegen het denkbeeld om de voor het Rijkssubsidie in de wet gestelde percentages als maxima te beschouwen en die c.q. te verminderen, naar mate de gemeente, al of niet ge- steund door de provincie, meer dan het thans verplichte percentage zou willen bijdragen, bestaan ernstige bezwaren. Ging men dien weg op, dan zou inderdaad een sluitend budget voor de scholen opnieuw wankel worden gesteld met nog treuniger financieele gevolgen dan men van vroeger kent. De gemeente- resp. provinciale besturen zouden immers, zonder wettelijken dwang, bezwaarlijk voor een eenigszins langen termijn het hoogere subsidie kunnen garandeeren. Het gevaar is vrij groot, dat, bijv. door wijziging in de samenstelling van den gemeenteraad of van provinciale staten, op een gegeven oogenblik het besluit tot ruimer subsidieering werd herroepen. Het Rijkssubsidie zou dan niet aanstonds verhoogd kunnen

worden, omdat bij het opmaken der Staatsbegroting op een lager Rijkssubsidie dan 70 pct. was gerekend, en de betrokken school zou dus voor een tekort komen te staan. Het feit dat de Rijkssubsidiën niet meer een vast percentage, doch in bepaalde gevallen een willekeurig deel der netto-kosten zou bedragen, zou voorts de administratie en de financiële controle bemoeilijken en licht tot verwarring aanleiding geven. Bij de raming van de subsidieartikelen op de Staatsbegroting zou een vaste basis ontbreken. Ook moet men zich over de resultaten van een dergelijken maatregel niet veel illusies maken, noch inzake eventuele bezuiniging voor het Rijk, noch wat de stichtingsmogelijkheid van nieuwe scholen betreft. Als zeker mag worden aangenomen, dat de gevallen, waarin een gemeente meer dan het wettelijk verplichte percentage zal willen bijdragen, hooge uitzondering zal blijven, terwijl ook, naar de ondervinding leert, van de provinciën weinig steun is te verwachten.

Mocht het onverhoopt tot opheffing van bestaande scholen komen, dan zal niet, zooals verscheidene leden wenschen, een voorkeursrecht op behoud van subsidie worden toegekend aan scholen, die onder vigeur der Nijverheids-onderwijswet zijn geopend. Het ware onbillijk alle zeer jonge en wellicht nog niet ingeburgerde scholen (de Nijverheids-onderwijswet is eerst sinds 1 Januari 1921 van kracht) a priori voor opheffing te vrijwaren en daarvoor alleen oudere en gevestigde scholen uit te kiezen. Bij eventuele opheffing zal de meerdere of mindere behoefte, waarin de scholen voorzien, in verband met plaatselijke omstandigheden (waarbij ook het getal leerlingen in aanmerking behoort te komen) en niet de datum van stichting den doorslag moeten geven. Wel voelt de ondergeteekende er veel voor de mogelijke intrekking van subsidiën geleidelijk te doen geschieden met het oog op de in opleiding zijnde leerlingen.

Art. 7. Wijziging van de zinsnede „die op Rijkssubsidie krachtens art. 25 voor het volgend jaar aanspraak maken”, acht de ondergeteekende niet noodig. Weliswaar geeft art. 25 niet in elk geval recht op Rijkssubsidie, doch wanneer aanspraak op subsidie ontstaat, geschiedt dit toch krachtens art. 25. Ook de voorgestelde toevoeging achter de woorden „in vierjaarlijksche termijnen” is overbodig en ten deele onjuist. Voor scholen, die 75 pct. Rijkssubsidie genieten, is de verhouding van gemeentelijk en Rijkssubsidie weer anders.

De opmerking, dat in plaats van „vierjaarlijksche termijnen” behoort te worden gelezen „driemaandelijksche termijnen” is juist. Een wijziging in dien zin is in het wetsontwerp alsnog aangebracht.

Art. 10 (oud art. 9). De hierboven bij art. 5 ontwikkelde bestrijding van de tegen de wijziging van art. 25 aangevoerde bezwaren geldt evenzeer voor de wijziging van art. 39. De motieven, die pleiten vóór een eindbeslissingsbevoegdheid van den Minister, klemmen hier nog te meer, nu de waarborgen voor een goede opleiding volgens het leerlingstelsel moeilijker zijn te verkrijgen dan bij het schoolonderwijs, terwijl ook de controle lastiger is.

Ten slotte maakt de ondergeteekende van deze gelegenheid gebruik om alsnog eenige wijzigingen en aanvullingen in het wetsontwerp voor te stellen.

Na artikel 7 wordt een nieuw artikel 8 ingelascht.

Art. 8. In de onlangs met vertegenwoordigers van alle middelbare technische scholen, van eenige groote gemeenten, industrieelen en organisaties van technici gehouden bespreking van het middelbaar technisch onderwijs is de wenschelijkheid gebleken om ook niet aan een school opgeleide, maar door zelfstudie, door correspondentieonderwijs en in de praktijk gevormde technici enz. in de gelegenheid te stellen door het afleggen van een examen een getuigschrift te verwerven, overeenkomende met dat, door middelbare nijverheidsscholen uitgereikt. Velen, voor wie de vrij kostbare studie aan deze

scholen onbereikbaar is, zullen met den voorgestelden maatregel zijn gebaat.

Met betrekking tot de vakgroepen, waartoe de scholen, genoemd in art. 11, eerste lid, en in art. 11, tweede lid sub b, c, e en f bekwamen, bestaat aan een dergelijk examen geen behoefte.

Het examen kan grootendeels parallel loopen met de eind-examens der middelbare nijverheidsscholen, en door directeur en leeraren van een of meer daartoe telken jare door den Minister aan te wijzen scholen onder toezicht van Rijksgecommitteerden worden afgenomen. Kosten zullen hieraan niet verbonden zijn, aangezien de gecommiteerden toch beschikbaar zijn voor de gewone eindexamens, die zooals bekend, school-examens zijn.

Het Koninklijk besluit van 11 Juli 1921 (*Staatsblad* n°. 919), zal tengevolge van deze wijzigingen moeten worden herzien.

Art. 9 (nieuw). Volgens het bepaalde bij de Koninklijke besluiten van 11 Juli 1921 (*Staatsblad* n°. 918) en van 7 Mei 1923 (*Staatsblad* n°. 196) kunnen op verschillende, — ook andere dan nijverheids-onderwijsakten aantekeningen worden verkregen, welke bevoegdheid verleen tot het geven van nijverheids-onderwijs. Verscheidene dezer aantekeningen treden feitelijk in de plaats van een nieuwe akte en geven een afzonderlijke bevoegdheid. Teneinde het buiten twijfel te stellen, dat ook voor de examens voor deze aantekeningen examen-geld kan worden geheven, schijnt het gewenscht die aantekeningen in art. 37 uitdrukkelijk te vermelden.

Voorts acht de ondergeteekende het alsnog gewenscht bij dit artikel een bepaling op te nemen, dat de examengelden indien aan het examen niet wordt deelgenomen in zeer bijzondere gevallen, bijv. bij ernstige ziekte, vertrek naar Indië of een ander land, kunnen worden teruggegeven. Jaarlijks trekt zich, soms zeer kort voor het examen, een groot aantal kandidaten terug. Voor hen zijn natuurlijk kosten gemaakt wegens lokaalruimte, drukwerken, teekeningen, schrijven teekenbehoefden, materialen enz. Het schijnt daarom ongewenscht in al die gevallen, veelal een gevolg van lichtvaardige aangifte, de gestorte gelden terug te betalen. Velen vragen dit op grond, dat zij het examen niet hebben „afgelegd.” In verband hiermede is tevens de aanhef van dit artikel eenigszins gewijzigd.

Een Nota van Wijzigingen en een gewijzigd ontwerp van wet vergezellen deze Memorie.

*De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,*

J. TH. DE VISSER.

263. 6.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

(Ingezonden bij brief van 29 April 1924.)

In het ontwerp van wet worden de navolgende wijzigingen gebracht:

In artikel 7 worden de woorden „in vierjaarlijksche termijnen” vervangen door de woorden „in driemaandelijksche termijnen”.